

ЮВІЛЕЇ

БЕРЕГИНЯ КРИВОРУДСЬКОГО ДЕНДРОПАРКУ

Криворудському дендропарку пощастило. За 60 років доля посилала йому людей, котрі його плекали і любили. Вона розпорядилася так, що 15 років разом з ним була жінка, безмежно закохана в природу. Все своє життя вона боролася за її збереження, допомагала створювати і розширювати заповідні об'єкти. Олена Миколаївна Байрак – доктор біологічних наук, професор, член Ради ботанічних садів і дендропарків України. З Криворудським дендропарком познайомилася вона у 2002 році. У цей час разом з аспіранткою Панасенко Тетяною збирали матеріали для написання наукового видання «Парки Полтавщини: історія створення, сучасний стан дендрофлори, шляхи збереження і розвитку». Книга видана у 2007 році. Автори монографії О.М. Байрак, В.М. Самородов, Т.В. Панасенко.

Я ніколи не забуду першу зустріч Олени Миколаївни з парком і мою з Оленою Миколаївною. Це був червень 2002 року. У Криворудській школі готувалися до випускного вечора. Були всі дуже зайняті. Вчителька біології приймала останній екзамен. На порозі школи з'явилися дві жінки, які хотіли познайомитися з парком. Директор школи доручив мені їх супроводити. До парку від школи рукою подати. По дорозі я їм розповіла все, що знала про історію створення парку. Всього кілька речень. Перейшли дорогу і вже ми у парку. І тут почалося найцікавіше. Зрозумівши, що я нічим більше їм не допоможу, вони дістали записники і почали працювати. Мені лишилося тільки спостерігати за ними. Говорили на якійсь, не зрозумілій для мене мові. Ботанічні назви, латинь. Мені було цікаво спостерігати за їх нахненною роботою. Їсти відмовилися, частенько пили воду. На мене не звертали уваги. З'їли трохи вишень чи черешень. Так тривало шість годин. Працювали вони б і далі, але згадали, що Тетяні треба їхати на Полтаву. Ми вийшли з парку, знайшли попутку до Семенівки. Олена Миколаївна дістала гроші і дала Тетяні на дорогу, не звертаючи уваги на її заперечення. Потім висловила своє здивування, що не відвідала раніше такого чудового парку, хоча читала декілька статей про його засновника Лопату Сергія Марковича. Я відразу отримала перше завдання. Необхідно було описати деревні породи на пришкільній території і збирати матеріали про історію створення і становлення парку. Я сказала, що за спеціальністю я математик. Олена Миколаївна засміялася і з того моменту я і деякі мої колеги стали екологами, дослідниками, природоохоронцями, а потім і паркобудівниками.

Всі називали наш Криворудський парк дендропарком, але офіційно до 2016 року він був парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва місцевого рівня. Велику роль у створенні дендропарку загальнодержавного значення «Криворудський» зіграла Байрак О.М. Новітня історія дендропарку розпочалася з 2007 року. Спочатку було виїзне засідання науково-практичного семінару «Соціально-екологічна роль парків Полтавщини», на якому Олена Миколаївна познайомила провідних екологів з Криворудським дендропарком. (Фото 1). А восени з нагоди 100-річчя з дня народження засновника дендропарку Лопати С.М. учасниками науково-практичного семінару «Сучасний стан і перспективи озеленення навчальних закладів Полтавщини» на центральній галявині парку висаджено гінгго дволопатево і вейгелу квітучу, подаровані науковцями Національного ботанічного саду імені М. М. Гришка НАН України (далі НБС). Це стало початком розбудови парку.

Олена Миколаївна показала шляхи розвитку нашого парку. Справа в тім, що парк мав пейзажний стиль і ніхто не пробував його розбудовувати, щоб не порушити красу. Садити

квіти та доглядали. Олена Миколаївна подала ідею «парку постійного квітування» і пояснила, що потрібно садити більше кущів, а дерева лише високодекоративні. Кущі займають мало місця, швидко розпочинають квітнути.

З 2009 року починає оновлюватися та збагачуватися колекція дендрофлори парку. (Фото 2). Передусім завезено декоративні кущі, екзоти та рідкісні види. Олена Миколаївна домовлялася і часто особисто привозила саджанці. Понад 30 видів і форм упродовж кількох років надав НБС. Так, у 2009 році посаджено ще 2 саджанці гінкго дволопатевого, закладено сад із 7 видів і сортів бузку. Сірінгарій увійшов до складу новоствореної ландшафтної композиції «Декоративні кущі». Тут були висаджені такі кущі з НБС: тамарикс галузистий, вейгела квітуча, піраканта яскраво-червона, півонія деревовидна, пухироплідник калинолистий «Пурпуровий». Окрема композиція сформована з кольквіції прекрасної, навколо якої розмістили гортензію великолисту і дейцію шорстку. Як солітери висаджено клен японський, магнолію Суланжа, клокичку пірчасту. До складу інших ландшафтних груп увійшли кілька видів і форм кущів: барбарис Тунберга «Пурпуровий», бузина червона «Розсіченолиста», тис

ягідний, а також ліана кампсис укорінений. Кульмінацією посаджених робіт навесні 2012 р. стала висадка крупноміру метасеквої розсіченошишкової, яку доставили у контейнері з НБС у віці близько 10 років. (Фото 3).

У 2010 році Олена Миколаївна познайомила нас з Національним дендропарком «Софіївка» і почалася співпраця. 30 видів і форм дерев та кущів

завезено до Криворудського парку, серед яких золотий дощ, вейгела квітуча, слива Піссарді, юкка, барбарис Тунберга «Пурпуровий», дейція шорстка, різні сорти троянд. Із хвойних були посаджені туя гігантська «Зебріна», туя західна «Вересовидна», ялівці: козацький, горизонтальний, лускатий; колекція верб і фундуків.

Байрак О.М. розширювала наші контакти із провідними екологічними об'єктами України. Налагоджувалася співпраця, завозилися нові рослини для збагачення колекції дендропарку. Якщо у 2006 році колекція налічувала 125 видів і форм дендрофлори, то у 2017 році – майже 300. Брала участь у науково-практичних семінарах і конференціях, проходили курси підвищення кваліфікації. Ми вчилися доглядати дерева і кущі, вивчали ази ландшафтного дизайну. Утворилася спільнота природоохоронців і паркобудівників, яка існує і тепер. (Фото 4). Ми спілкуємося, обмінюємося саджанцями. Зустрічаємося, на жаль, не часто. Це дуже важливо для нас. Ми маємо зіфіус, інжир, хурму із Хорольського ботанічного саду; чекалкін горіх, екзохорду і інші рослини із Устимівського дендропарку; прекрасний сумах із парку Березової Рудки (Полтавська обл.). Дендропарк «Олександрія» (м. Біла Церква) подарував рідкісні голонасінні, конічні і «гніздовидні ялини» із Сирецького дендропарку

(м. Київ) Кременецький ботанічний сад (м. Кременець Тернопільська обл.) представлений буком пурпуровим. Краснокутський дендропарк (м. Краснокутськ, Харківська обл.) надав різні види туї і ялівцю, Дослідна станція лікарських рослин с. Березоточі (Полтавська обл.) представлена колекцією м'яти. Перелік можна продовжувати і

вивчати географію по колекції Криворудського дендропарку, бо з усіх куточків України зростають рослини.

Ми продовжуємо справи, розпочаті Байрак О.М. в Криворудському дендрарії. Зберігаємо і примножуємо колекцію дендрофлори, створюємо нові композиції і зони відпочинку, надаємо саджанці і насіння екологічним об'єктам, установам і організаціям для озеленення. На сьогодні колекція дендрофлори Криворудського парку становить 320 таксонів, щороку садимо більше сотні нових деревних порід. Створено шкільку декоративних кущів. Особливих слів подяки заслуговує творче об'єднання «Друзі природи» Криворудського ЗЗСО I-III ступенів. Учні доглядають, поливають, мульчують, підживлюють рослини, збирають насіння, беруть участь і перемагають в екологічних акціях і конкурсах. Випускники школи на згадку створюють проекти. Цього року, наприклад, це «Прихований сад». Олена Миколаївна мріяла про таку ароматерапевтичну яму. При проведенні екскурсії завжди згадуємо про вклад Байрак О.М. у розбудову Криворудського дендропарку. Згадуємо і пам'ятаємо її завжди, її неоцінимий вклад у його розбудову.

**Бабарика Валентина,
науковий співробітник РЦ «Криворудський»
Полтавської обласної ради,
учитель Криворудського ЗЗСО I-III ступенів**